

МЕРТОН РОБЕРТ КІНГ (*MERTON, ROBERT KING*) народився 4 липня 1910 р. в Філадельфії, США. Помер 23 лютого 2003 р. в Нью-Йорку, США. Американський кримінолог, соціолог.

З 1927 р. по 1931 р. навчався в Темпльському університеті, спеціалізуючись на філософії та історії науки. З 1931 р. – на соціологічному факультеті Гарвардського університету, де, працюючи на посаді академічного асистента декана факультету Питирима Сорокіна та під його керівництвом, у 1936 р. захистив докторську дисертацію на тему: «Пуританізм, пієтизм і наука» і розпочав викладацьку діяльність. З 1936 р. по 1940 р. вийшли перші вагомі праці з теорії соціальної структури, функціоналізму, аномії, соціального часу, що згодом ввійшли до відомої праці «Соціальна теорія та соціальна структура» (1949).

З 1941 р. до смерті викладав у Колумбійському університеті, де став почесним професором.

З 1942 р. по 1971 р. разом із Полем Лазарсфельдом очолив Бюро прикладних соціальних досліджень при Колумбійському університеті.

1957 р. – президент Американської соціологічної асоціації.

Є одним із найвидатніших соціологів ХХ століття. Зробив внесок у більшість напрямів теоретичної та прикладної соціології, а також історії науки.

Нагороди: Стипендія з гуманітарних наук Американської ради наукових товариств (1962); Премія за внесок у соціологію (The Commonwealth Award for Distinguished Service to Sociology (1970); Стипендія ім. МакАртура (1983); Перша премія в галузі соціальних наук та соціальної політики (The first Who's Who in America Achievement Award in the field of social science and social policy (1984).

У 1985 р Колумбійський університет надав ступінь почесного доктора наук.

До найпринциповіших положень теорії Р. Мертона належить концепція соціології як науки, яку не слід зводити лише ні до емпіричних досліджень тих чи інших соціальних об'єктів, ні до метафізичних соціофілософських конструкцій, але, протилежно до того, до утворюючої інструментальної «теорії середнього рівня», яка спирається на математичний апарат, інтерпретуючі реальні форми соціальної поведінки, що врешті-решт використовують для розв'язання прикладних задач, але за визначенням які не претендують на всеосяжність і універсальність. («Щоб зберегтися в якості науки, соціологія має самообмежитися» – так можна по суті виразити цей принцип.)

Вагомою є ідея соціальної структури, висунута і детально розвинута Р. Мертоном. Соціальна структура, яку не можна побачити без соціологічних «інструментів», становить основу життєдіяльності суспільства, надаючи явищам соціального життя функціональну стійкість та повторюваність у часі. Різноманітні поєднання соціальних функцій утримують «на плаву» існуючі групи, організації та інститути суспільства. Але функція утворює складний альянс зі своєю протилежністю, дисфункцією, котра методично може руйнувати соціальні факти (в дюркгеймовському смислі цього поняття). Композиція функціонального аналізу ще більш ускладнюється Р. Мертоном шляхом введення явних і скритих (латентних) функцій. У цілому очевидно, що Р. Мертон, як теоретик соціології, був прихильником багатofакторного комплексного аналізу соціальної дійсності, ніколи не граючи на спрощення.

Основні теорії Р. Мертона опосередковано і прямо знаходились під впливом розуміння і сприйняття Великої депресії 30-х років. Це знайшло втілення в теорії аномії – хвороби будь-якого суспільства, що більшою або меншою мірою знаходиться в стані неузгодженості, конфлікту чи вакууму цінностей.

Р. Мертон визначає теорію соціальної аномії як соціологічну теорію причин злочинності у сучасному суспільстві. У своїй книзі «Соціальна структура та аномія» автор розглядає аномію як стан нормативної невизначеності, який виникає з таких з неузгодженостей у соціальній структурі, коли різні її

сегменти пред'являють нормативні вимоги до індивіда та котрі не можуть одночасно задовольнятися Р. Мертон виділив п'ять реакцій на аномію:

- 1) підпорядкування (емоційне прийняття цілей та засобів);
- 2) інновація (прийняття цілей при відкиданні інституційно пропонованих засобів);
- 3) ритуалізм (емоційне прийняття коштів при відмові від цілей);
- 4) ретретизм (відступництво) (емоційне відкидання схвалюваних цілей і засобів);
- 5) бунт (повна відмова від старих цілей і засобів і спроба замінити їх новими).

Окремим випадком інноваційного пристосування до аномії, характерним для сучасного американського суспільства, є «незаконне пристосування», тобто прийняття цінності грошового успіху і вибір незаконних (культурно не схвалюваних, але технічно ефективних) засобів її досягнення, визначається неможливістю досягти цієї мети законними засобами.

Р. Мертон – один із класиків структурного функціоналізму. Завдяки цій парадигмі він обґрунтував конкретні теорії – соціальної структури та аномії, науки, бюрократії. Ця парадигма зорієнтована на теорію середнього рівня.

Р. Мертон є послідовником Е. Дюркгейма, значно доповнив його концепцію соціальної аномії.

Значний вплив на погляди Р. Мертона справили П. Сорокін, котрий намагався наповнити соціологічні теоретизування матеріалами емпіричних і статистичних досліджень, та П.-Ф. Лазарсфельд, який працював над проблематикою методології застосування соціальних та емпіричних наук в соціологічних дослідженнях.

Автор понад 10 книг. Основні опубліковані праці: *Social Theory and Social Structure* (1949); *The Sociology of Science* (1973); *Sociological Ambivalence* (1976); *On the Shoulders of Giants: A Tristram Shandy Postscript* (1985); *The*

Travels and Adventures of Serendipity: A Study in Sociological Semantics and the Sociology of Science (2004).

Лит. Robert Merton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.economist.com/node/1632004>. – Заголовок з екрану; Robert K. Merton Facts [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://biography.yourdictionary.com/robert-k-merton>. – Заголовок з екрану.

В. І. Шакун